

Lesgeven zonder gebruik te maken van de moedertaal: kan dat?

Pat Pattison. Foto: Christien van Gool

Pat Pattison: 'Alles draait om de motivatie.'

Christien van Gool

Pat Pattison spreekt prima Nederlands en heeft alleen moeite met schrijven. Ze groeide op in Yorkshire en kwam als kind in aanraking met Frans. 'Na mijn middelbare school wilde ik Frans gaan studeren maar nadat ik een jaar in Italië had gewerkt als au pair en er in drie maanden in slaagde om vloeiend Italiaans te spreken, realiseerde ik me dat je een taal dus pas echt leert als je in het land zelf bent.' Ze studeerde Engels en politieke wetenschappen en ging daarna naar het buitenland. Ze werkte in Frankrijk en Oostenrijk om goed Frans en Duits te leren. 'In Parijs kwam ik met de directe methode in aanraking in een Berlitz school. Daarna werkte ik als lerares Engels en lerarenopleider in Oostenrijk, Canada, Engeland en Nederland.' Ze is in Nederland 'blijven hangen' omdat het in de jaren tachtig steeds moeilijker werd om elders een goede baan te vinden.

Het thema van de Landelijke Studiedag 2000, die plaats vindt op zaterdag 18 november in Hilversum, is Taal met Beleid. De studiedag is georganiseerd door de Vereniging van Leraren in Levende Talen en vooral bedoeld voor de eigen leden. Een van de sprekers is Pat Pattison, voor velen bekend van nascholingsbijeenkomsten. Ze geeft een workshop over 'de voordelen en nadelen van het lesgeven in een vreemde taal zonder de moedertaal te gebruiken'. Pat Pattison is Engelse en woont al 25 jaar in Nederland. Ze heeft jarenlang voor de klas gestaan. Nadat ze met lesgeven was gestopt, heeft ze een aantal jaren gewerkt aan de methode *Stepping Stones*.

Christien van Gool sprak met haar in haar zeer Engels ingerichte huis te De Bilt waar ze haar eigen gezichtspunt ondermijnt: 'Ik woon al jaren in Nederland maar leef in een totaal Engelstalige omgeving'.

Opvattingen over taalleren

'Ik heb mijn lesgeven en onderzoek altijd gebaseerd op het analyseren van de karakteristieken van taalleren in het land zelf en hoe je die karakteristieken kunt aanpassen aan de realiteit van een gemiddelde klas. Taalleren zoals een kind zijn moedertaal leert, kan niet in een klas omdat de noodzaak er niet is en je niet volledig wordt ondergedompeld. De directe methode zoals bij Berlitz werkt omdat je te maken hebt met gemotiveerde volwassen leerders. Dat is in een klas ook wel iets anders. Toch is er veel uit die methode bruikbaar.' Ze is ervan overtuigd dat taalleren een vaardigheid is en een gereedschap om te gebruiken bij andere zaken. Zoals voor Internet, literatuur lezen of reizen. Je moet leerlingen ervan bewust maken wat ze met een taal kunnen doen. 'Taalleren is niet alleen het aanleren van een verzame-

ling toetsbare feiten.'

Uit een onderzoek dat zij deed onder kinderen in Engeland, Oostenrijk, Spanje, Frankrijk en Nederland om uit te vinden waarom ze een taal leren en wat ze er mee willen doen, kwam duidelijk naar voren dat de meerderheid (70 tot 80 procent) van de kinderen de taal willen gebruiken om te communiceren. 'Over de hele linie kwam datzelfde percentage er uit, of het nu in Frankrijk of in Nederland was. Ik ben ervan overtuigd dat als er maar aan die behoefte van leerders tegemoet wordt gekomen, dit positief is voor de motivatie en dus leidt tot effectiever leren.'

Ervaringen in Nederland

'Toen ik naar Nederland kwam begin jaren zeventig, was ik jaloers op de situatie op Nederlandse scholen in vergelijking met het industriële Yorkshire waar ik vandaan kwam: kleinere klassen, leerlingen waren gemotiveerd, schoolgebouwen mooi en goed onderhouden, docentenkamers goed uitgerust, lokalen met apparatuur, redelijke salarissen toen en hoog aanzien van het beroep van leraar.' Wat kan er in korte tijd veel veranderen! Nederland is Engeland aardig genaderd in negatieve zin, en Engeland is Nederland in sommige opzichten voorbijgestreefd. Met name waar het gaat om de methodiek.

'In Engeland zijn communicatieve methodes veel populairder geworden in de jaren tachtig. Dit had twee oorzaken. Talen waren in Engelse scholen niet verplicht dus leraren moesten er alles aan doen om leerlingen binnenboord te houden. Leerlingen waren gemotiveerder als er communicatief werd gewerkt en wat misschien wel belangrijker was: de examens werden op de methodes aangepast. Verder was er in Engeland een sterke invloed van EFL (English as a Foreign Language), het Engels voor buitenlanders, met veel commerciële zomercursussen. In Nederland was de noodzaak voor leraren om te vernieuwen niet zo groot. Ze hebben het eigenlijk al die jaren te gemakkelijk gehad.'

Doeltaal – voertaal

Op mijn vraag waarom Nederland een van de weinige landen in Europa is waar de doeltaal niet automatisch de voertaal is en waar dit nog steeds een discussiepunt is, moet ze me het antwoord schuldig blijven. 'Ik snap het gewoon niet. Het enige is misschien de traditie die nog steeds een sterke rol speelt terwijl in andere landen die minder sterk is gebleken. Voor de leerlingen is het geen enkel probleem: ze verstaan het best en kunnen op die manier gemakkelijk het incidentele taalgebruik oppikken. Nederlandse leerlingen verstaan al zoveel omdat

Engels, Duits en Nederlands veel gemeen hebben.' Ze vertelt van haar ervaringen in Engeland waar ze Frans en Italiaans moest geven aan kinderen die buiten de klas geen enkel contact hadden met die taal: hoeveel gemakkelijker is het hier! 'In Nederland is er een *overexposure*, vooral voor Engels.'

Ze vertelt van bezoeken aan scholen in Nederland waar leerlingen niet op de hoogte waren dat ze ook Nederlands verstond en dus een les lang Engels moesten praten; de docent van zo'n klas was dan na afloop echt verbaasd en reageerde met 'goh, ik wist niet dat ze zo goed Engels konden praten'. Blijkbaar had hij dat nog nooit gehoord.

Doorpratend op dit onderwerp komt het probleem van overcorrectie aan de orde. 'Er ligt bij talen vaak zo'n nadruk op correctheid en op het leren van woordjes en regeltjes. Niet de vaardigheid staat voorop maar het afrekenen op fouten. Dit leidt niet alleen bij leerlingen tot angst om de taal te gebruiken maar ook bij docenten. Een docent moet het goede voorbeeld geven en niet bang zijn om af en toe een fout te maken (zoals ook elke moedertaalspreker fouten maakt): die angst wordt alleen maar op leerlingen overgedragen met als gevolg dat leerlingen er tegenop zien om de taal te gebruiken.'

Belangrijk is wel om meteen van het begin af aan de taal te gebruiken; de eerste lessen zijn dan misschien onwennig maar heel snel is het normaal. 'Een taal moet je tenslotte leren door ermee te oefenen. Een leerling moet aan zoveel mogelijk taal worden blootgesteld en dan na een tijdje ga je proberen om ordening aan te brengen, om regels te genereren.'

Problemen

Tenslotte hebben we het over de problemen waar een individuele leraar mee te maken krijgt als hij vanaf de eerste lessen de taal wil gebruiken. 'Als je het moeilijk vindt of als de leerlingen het moeilijk vinden om de taal een heel uur lang te gebruiken dan zou je kunnen beginnen met een bepaalde tijd af te spreken: beginnen met vijf minuten en dan langzaam uitbreiden. Je kunt systemen bedenken van een boete voor elke keer dat een leerling of docent in het Nederlands praat (een dubbeltje betalen en daar dan aan het eind van het jaar iets leuks mee doen). Leerlingen zijn vaak erg fanatiek in dat soort competities en op die manier verhoog je de motivatie voor leerlingen én docenten.'

Want om die motivatie is het toch allemaal te doen: zonder motivatie geen taalleren! Waren we maar allemaal zo enthousiast als Pat Pattison...